

ANMELDELSER.

Det moderne Københavns Historie.

København 1840—1940. Det københavnske Bysamfund og Kommunens Økonomi. Ved *Kjeld Johansen* og *Axel Holm*. Nyt nord. Forlag, 1941.

Københavns Borgerrepræsentation har fejret hundredeaaret for byens forfatning af 1/1 1840 ved at udsende et stort værk om Københavns udvikling fra dengang til nu.

Det er en smuk bog, der er kommet, — et værk, som maa glæde enhver, der interesserer sig for moderne dansk byhistorie; men det er ikke blevet den brede, alsidige skildring af det moderne Københavns historie, som man savner, og som man med rette kunde have ventet her. Det er mere dispositionen end udførelsen, der skuffer. Bogen falder i 2 skarpt adskilte afsnit, dels en fremstilling af »Det københavnske Bysamfund«, der omfatter den økonomiske historie og forskellige sider af Magistratens virksomhed (sundhedsforhold, skolevæsen, offentlig forsorg), dels en stor afhandling om kommunens finanser i de forløbne 100 aar. Det kan ikke nægtes, at denne opbygning virker en smule tilfældig; men navnlig føles det som en alvorlig mangel, at den politiske historie ikke er kommet med. Ifølge forordet skal der senere komme en behandling af byens forfatningshistorie, og det foreliggende værk holder sig da omhyggeligt fra alt, hvad der hedder kommunalpolitik; ved skildringen af socialforsorg, skolevæsen, trafikforhold, hygiejne, boligtilsyn undgaar man enhver hentydning til, hvad der blev sagt om de dele i Borgerrepræsentationen, selve den forsamling, der holder jubilæum og staar som udgiver. Man har skilt ting fra hinanden, der naturligt hørte sammen; i sin foreliggende skikkelse er værket desværre kun en torso, og selv naar der kommer en fremstilling af den politiske udvikling, vil det vanskeligt — selv med et utal af krydshenvisninger — kunne samle værket til den store helhedsskildring af byens historie.

Man har altsaa i stedet faaet en række enkeltafhandlinger af Magistratens kyndige embedsmænd, — trods alle indvendinger mod dispositionen et fængslende arbejde; det er en glæde at se dette vanskelige og uoverskuelige stof præsenteret paa en saa sikker og vederhæftig maade. Bogen er fyldt med fakta, der støttes af udmærket statistik og en række smukke illustrationer.

Værkets første del, skildringen af *det københavnske bysamfund*, indledes med et ganske kort afsnit om bebyggelse og bebyggelsesplaner af professor *Steen Eiler Rasmussen* og arkitekt *Peter Bredsdorff*. »Da Bebyggelsen ikke kan betragtes som noget isoleret, er der paa dette Sted kort gjort Rede for Havneforhold, Jernbaner og andre Anlæg, der er livsvigtige for Byens Vækst«, et synspunkt, man kunde ønske fulgt i bogens disposition paa en saadan maade, at disse 2 forfattere havde faaet lov at skrive 10 gange saa meget i værket. Paa disse første par sider faar man Københavns udvikling 1840—1940 i en nøddeskal, ledsaget af klare smaa kort over byens ekspansion. Dertil er føjet en række typiske bebyggelsesplaner fra den nationalliberale periode for det gamle fæstningsterræn og for bebyggelse af Gammelholm; de skiftende planer for det gamle banegaardsterræn; modstillede eksempler paa Vesterbro- og Brønshøj-bebyggelse. Det er et historisk materiale af første rang.

Kontorchef *Kjeld Johansen* har skrevet afsnittene om befolkningsforhold, bolig- og byggeforhold og hygiejne og om Københavns stilling over for de andre hovedstadskommuner. Befolkningsafsnittet er overvejende kommenteret statistik, fyldigt illustreret og i høj grad fængslende, naturligt sammenknyttet med indledningsafsnittet. Navnlig faar man et stærkt indtryk af, hvor meget disse tal fortæller om de enkelte bykvarterers uensartede udvikling. I afsnittene hygiejne og bolig- og byggeforhold samler fremstillingen sig i en lignende skarp kritik af gamle dages forhold, som kendes fra Villads Christensen, her udformet ud fra et moderne kommunalpolitisk synspunkt. Der fældes en meget haard dom over det byggeri, der voksede op i aarene efter, at demarkationslinien var ophævet, og de fleste vil sikkert slutte sig til den som fuldt berettiget. Paa denne baggrund virker skildringen af det moderne byggeri overordentligt levende og smuk. Formen er her ligesom hos Steen Eiler Rasmussen og Bredsdorff meget sammentrængt, men det er frisk og levende skrevet.

Noget svagere virker afsnittet om den offentlige forsyning (Vicedirektør *R. Conrad*). Det er vel den del af bogen, der ligger haardest under, at det politiske stof er udskilt; enkelte hentydninger i fremstillingen til den politiske sammenhæng fortæller bedst, hvor

meget dette kunde være blevet til. Set med en historikers øjne er indledningen om forholdene ca. 1840 det bedste af dette afsnit; jo længere man kommer hen i tiden, desto mere forvandles fremstillingen til et stykke kommenteret statistik og ret tør administrationshistorie; — en fortræffelig oversigt over de enkelte institutions oprettelse og talmæssige udvikling, blot kunde man vel have ventet noget mere af et stof, der er saa rigt og inciterende.

Bogens største svaghed er efter anmelderens opfattelse, at man i dette store værk (ca. 480 sider) kun har givet erhvervs- og trafikforhold knap 40 sider. Fuldmægtig *H. C. Jørgensens* afsnit er da ikke blevet til meget andet end statistik; — økonomisk historie i den forstand, at man blot nævner de aar, hvor virksomhederne oprettes, og giver samlede statistiske oplysninger om virksomhedernes størrelse, om transport og trafik og postvæsen. Mere kunde det vel heller ikke blive til paa den smule plads, der er tilstaaet; men efter en historisk opfattelse burde dette have været værkets hovedafsnit. Navnlig savner man en fremstilling af havnens historie og af gadenettets udvikling.

Værkets anden halvdel, kontorchef *Axel Holms* fremstilling af »Københavns Kommunes Økonomi«, er af meget speciel art, utvivlsomt det mest originale afsnit i bogen. Det gælder især problemerne afskrivning og kapitalregnskab, der har spillet saa stor rolle i kommunens finanshistorie. Her er de politiske forhold for en del draget med ind i fremstillingen. Naturligvis er afsnittet med sine mængder af tal ret tungt læst, og det tynges yderligere af et lovlig knudret sprog (»Men trods de talrige — faktisk hver Gang et Spørgsmaal af finansiell Karakter var til Behandling i Borgerrepræsentationen — udtalte Ønsker om Skattereformens Gennemførelse lykkedes det først i 1926 at faa gennemført en ny Lov om Ejendomsskatter« — (s. 376); selv en kontorchef i Magistraten maa ikke mishandle det danske sprog saa ubarmhjertigt!). Man kan beklage, at dette afsnit har taget luven fra andre vigtige emner som byens erhvervs- og trafikhistorie; i sig selv er det dog i hvert fald af ganske usædvanlig interesse. Kommunernes finanshistorie er uden tvivl en af de mest afgørende ting i de sidste 100 aars udvikling her i landet, og paa dette sted har man fra kyndig haand faaet en praktisk, vel underbygget fremstilling af Københavns finanser, set med moderne administrations synspunkt, — et blik ind i den store organisme, der hedder en storbys forvaltning. Et afsnit som dette er af den allerstørste værdi for enhver, der beskæftiger sig med moderne byhistorie. *Kjeld Winding.*